

ঃ ত্যাগবীৰ হেম বৰুৱা মহাবিদ্যালয় আলোচনী ঃ

৬ষ্ঠ সংখ্যাঃ ১৯৯৫-৯৬ চন

বাৰচীপুস্তক

সম্পাদনা সমিতি :

সভাপতি : — অধ্যক্ষ সুবেন দাস ।

ভাৰপাপ্ত অধ্যাপক : — ইন্দ্ৰ প্ৰসাদ হাজৰিকা ।

সম্পাদক : — বোমান বৰা ।

সদস্য সকল : — অধ্যাপক ইন্দ্ৰ প্ৰসাদ শইকীয়া ।

অধ্যাপক খঞ্জন দাস ।

জয়ন্ত প্ৰতীম বৰুৱা ।

মুপুৰ হাজৰিকা ।

ৰাজীৱ বৰা ।

বেটুপাত : — দিব্যজ্যোতি নাথ ।

প্ৰকাশক : — ত্যাগবীৰ হেমবৰুৱা মহাবিদ্যালয় ছাত্ৰ সন্থা ।

১৯৯৫-৯৬

মুদ্ৰক : — বিক্ৰমাদিত্য প্ৰিণ্টাৰ্চ ,
শ্বহীদ বাকৰি, তেজপুৰ ।

ফোন নং—২১৫১০১১৮

দেৱতাচাৰ্য

সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী আৰু পাঠ সমীক্ষা

— খঞ্জন কুমাৰ দাস
প্ৰবন্ধা, অসমীয়া বিভাগ

দৃশ্যমান পৃথিবীৰ পৰিবৰ্তন আমাৰ এক চিৰাচৰিত প্ৰক্ৰিয়া। পৃথিবীৰ সকলো সুন্দৰ থুপ খাই সৌন্দৰ্য্যৰ আকৰ গঢ়ি উঠিছে মানুহৰ হৃদয়ত প্ৰথমতে। ইয়াৰ পিছতে এই সুন্দৰৰ অভিব্যক্তি ঘটিছে কলাৰ মাজেদি। কলাৰ সুকুমাৰ অনুভূতিৰ অন্যতম প্ৰকাশ হ'ল সাহিত্য। নিতান্তই ব্যক্তিগত হৃদয়ত ফুলি উঠা সৌন্দৰ্য্যৰ সৌৰভ বিলাই যুগে যুগে সাহিত্য হৈ উঠিছে নিজৰ দীপ্তিৰে আলোকিত। ইয়াৰ পমখেদি আগবাঢ়িলে লগ পোৱা যায় ব্যক্তিক, সমাজক, দেশক—এক কথাত চূড়ান্ত পৰ্যায়ত মহান বিশ্বক। সাহিত্যৰ ব্যাপক ঠাল-ঠেঙুলিৰ মাজত মূলতঃ সত্যানুসন্ধানৰ তাগিদাত গঢ়ি উঠে সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী। প্ৰতিটো জাতিৰ জাতীয় সাহিত্যৰ মাজত জাতিটোৰ পূৰ্ণাঙ্গ চিত্ৰ অঙ্কণেই সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰো লক্ষ্য।

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ সংখ্যা নগণ্য

বুলি কব পৰা নাযায়। কিন্তু পৰিতাপৰ কথা যে বৰ্ত্তমানেও আমাৰ সাহিত্যত এখন পূৰ্ণাঙ্গ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ বাককৈয়ে অভাৱ। সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীয়ে সত্যৰ যোগান ধৰে। ব্যক্তিৰ জন্ম-মৃত্যু, সাহিত্য কৃতি, আৰু সমসাময়িক সমাজ ব্যৱস্থাৰ পৰিপূৰ্ণ চিত্ৰ এখন দাঙি ধৰাত এনেবোৰ বুৰঞ্জীয়ে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দায়িত্ব পালন কৰিব পাৰে। কিন্তু বহুক্ষেত্ৰত যে আমাৰ বুৰঞ্জী সমূহে এনে দায়িত্ব পালনত ব্যৰ্থ হৈছে তাক বহুলাবৰ নিশ্চয় প্ৰয়োজন নাই। চৰ্বিত চৰ্বন, নগৈ গড়গাঁৱৰ বাতৰি দিয়া প্ৰবণতা-বোৰ থাকি যোৱাৰ বাবেই খুউৰ সম্ভৱ আমাৰ সাহিত্যৰ এই দুখলগা অৱস্থাটো আজিও বিৰাজমান হৈ আছে। বুৰঞ্জীৰ মাজত বিচাৰি পাব পৰা অতীতৰ সময়খিনিৰ নিভূঁল তথ্য দিয়াৰ ক্ষেত্ৰতেই নহয়, বৰঞ্চ আধুনিক কালৰো বহুবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশত আমাৰ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীয়ে নিভূঁল তথ্য দিবলৈ অপাবগ হোৱাৰ

কথাটো সাহিত্যৰ ছাত্ৰ মাত্ৰেই অনুভৱ কৰিব। অদ্য পৰিমীত প্ৰকাশিত আমাৰ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ পৰা দুখনমান বাছি লৈ তুলনা এটা কৰি চালেই অনুসন্ধিয়াসু সকলে এই সত্যক জানিব পাৰিব।

সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত অৱশ্যে কেতবোৰ আলোকলীয়া অৱস্থা যে বিদ্যমান তাকো উল্লেখ কৰিব লাগিব। বিশেষকৈ পুৰণি সাহিত্য অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰতেই এনেবোৰ আলোককালে অধিক মূৰ দাঙি উঠিবলৈ প্ৰয়াস পায়। পুৰণি আখৰ জোটনি, শব্দ, বাক্য গঠন আদি নানান দিশত এনেবোৰ অনুবিধা অতিক্ৰম কৰি এখন বুৰঞ্জী লিখা কথাটো সেয়েহে খুউব সহজসাধ্য হৈ উঠা নাই। তৎস্বত্বেও এনেবোৰ দিশ অতিক্ৰম কৰি সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী কিত্ত লিখিব লাগিবই। এনে এক অৱস্থাত সেয়ে বিশুদ্ধ বুৰঞ্জী প্ৰণয়নৰ ক্ষেত্ৰত এক বিজ্ঞানসন্মত পদ্ধতি গ্ৰহণৰ প্ৰয়োজনীয়তাই দেখা দিয়ে। আমাৰ সাহিত্যৰ ভৱিষ্যত বুৰঞ্জী ৰচক সকলেও আজি কিছু দিনৰ পৰা এনে এক পদ্ধতিৰ মুখামুখী হৈ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী প্ৰণয়নত আত্মনিয়োগ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহাটো আমাৰ কাৰণেই শুভলক্ষণ বুলি ক'ব লাগিব। বুৰঞ্জী প্ৰণয়নত ব্যৱহৃত এই পদ্ধতিৰ বিষয়ে অনুসন্ধিয়াসু পাঠকৰ বাবে সেয়ে কিছু সংক্ষিপ্ত আলোচনা দাঙি ধৰিব বিচৰা হৈছে।

আধুনিক বুৰঞ্জী লেখকে গ্ৰহণ কৰিব পৰা আলোচনা কৰিব খোজা পদ্ধতিটো অৱশ্যে আমাৰ সাহিত্যত আজিও নতুন হৈয়ে আছে। কিত্ত ইংৰাজীত উনবিংশ শতিকাৰ মাজ ভাগৰ

পৰা আৰম্ভ হোৱা এই পদ্ধতি ইউৰোপৰ কাৰণে যথেষ্ট পুৰণি। নতুন এই পদ্ধতিক ইংৰাজীত কোৱা হৈছে Textual criticism আৰু অসমীয়াত প্ৰতিশব্দ ৰূপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে পাঠ সমীক্ষা। এইটো পদ্ধতিৰ প্ৰধান আৰু অন্যতম উদ্দেশ্য হৈছে পুৰণি পুথি পত্ৰৰ হাতে লিখা ৰূপত তাৰ মূল পাঠ সম্পৰ্কে যি সাক্ষ্য বা প্ৰমাণ থাকে তাৰ অৰ্থ বা উচিত্য ব্যাখ্যা কৰা আৰু তাক এনেভাৱে নিয়ন্ত্ৰণ কৰা হয় যে যিমান দূৰ সম্ভৱ তাৰ প্ৰামাণ্য পাঠ উলিয়াব পৰা হয়।

Textual Criticism ৰ সংজ্ঞা সম্পৰ্কে একাধিক মত পোৱা যায়। দ্য এনচাইক্ল'পেডিয়া এমেৰিকানা, এনচাইক্ল'পেডিয়া ব্ৰিটেনিকা, দ্য নিউ এনচাইক্ল'পেডিয়া ব্ৰিটেনিকা আদিৰ লগতে এই পদ্ধতিৰ অন্যতম প্ৰবক্তা 'Postgate,' 'katre,' আদিৰ মতামত সমূহ চালিজাৰি চাই ইয়াৰ এক সংজ্ঞা ধৰিব পৰা যায়। যথা—'মানুহৰ জ্ঞান প্ৰতিভাৰ স্নিপুন আৰু পদ্ধতিগত অনুশীলনেৰে কোনো পাঠৰ-মূলৰ ওচৰ চপাৰ বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিয়েই হৈছে পাঠ সমীক্ষা আৰু অনুসন্ধানকাৰী সকলৰ বাবে কম বেছি পৰিমাণে হলেও বোধগম্য ভাষাত লিখিত আৰু মূল নিৰ্দ্ধাৰণ সম্ভৱপৰ অৰ্থবাহক, অভিলেখেই টেক্সট বা পাঠ।' ই প্ৰকৃততে কেইবাটাও বিজ্ঞানৰ সমষ্টি। এইবোৰ হ'ল লিপিবিজ্ঞান বা Paleography, পাণ্ডুলিপি বিজ্ঞান বা Manuscriptology; ভাষাতত্ত্ব বা Linguistics, পুৰাতত্ত্ব বিজ্ঞান বা Antiquarian Science আৰু পাঠোদ্ধাৰ বিজ্ঞান বা Apigraph.

পাঠ সমীক্ষাৰ দ্বাৰা কেৱল গ্ৰন্থ এখনৰ মূল নিৰ্ণয় যে কৰা হয় এনে নহয়, বৰঞ্চ গ্ৰন্থখনৰ পিছফালে লুকাই থকা লেখকজন, তেওঁৰ পিছফালে লুকাই থকা দেশখন আৰু লগতে ৰচনাৰীতি, সমসাময়িক সমাজ ব্যৱস্থা ধৰ্মীয় আচাৰ-ৰীতি আদিৰ বিভিন্ন দিশ সমূহো জ্ঞানিব পাৰি।

পাঠ সমীক্ষাৰ সাৰ্থকতাৰ বাবে প্ৰধানত দুটা প্ৰক্ৰিয়া অৱলম্বন কৰা হয়। প্ৰথমটো পাঠ পুণমূল্যায়ণ (Recension, Recensio) আৰু দ্বিতীয়টো পাঠ সংশোধন (Emendation), emendatio কিন্তু এই দুই পদ্ধতিক পিছলৈ কিছু পৰিৱৰ্ত্তিত কৰি বৰ্ত্তমানে চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰি লোৱা হৈছে। ইবোৰক যথাক্ৰমে— ১। পাঠ আবিষ্কাৰ বা Heuristics, ২। পাঠ পুনমূল্যায়ণ বা Recensio, ৩। পাঠ সংশোধন বা Emendatio আৰু ৪। অধিসমীক্ষা বা Higher Criticism নামে জনা যায়। ইয়াৰে প্ৰথম পৰ্যায়ত পুথি আৰু উপসাক্ষ্য সমূহৰ লগতে অন্যান্য সমল সমূহ সংগ্ৰহ কৰা হয় আৰু সমলবোৰ শৃংখলাৱদ্ধ কৰা হয়। দ্বিতীয়টো

পৰ্যায়ত ইতিমধ্যে শৃংখলিত সমলৰ পৰা পাঠ সংগ্ৰহ কৰা হয়। তৃতীয় পৰ্যায়ত মূল লেখক-জনে লিখা ৰূপত মূল পাঠ উদ্ধাৰৰ প্ৰচেষ্টা চলোৱা হয় আৰু শেষৰ পৰ্যায়টোত মূল লেখকৰ মূল আধাৰবোৰ বাছি উলিওৱা হয়।

এনেবোৰ পদ্ধতিৰ মাজেদি প্ৰত্যয়জনক ভাৱে সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী লিপিবদ্ধ কৰিব পৰা যায় কাৰণেই আধুনিক পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ সাহিত্যই ইয়াক গ্ৰহণ কৰিছে। আনহে নালাগে সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত থকা পুৰণি দিনীয়া কেতবোৰ বদ্ধমূল ধাৰণাৰ পৰিৱৰ্ত্তন ঘটোৱাতো এই পদ্ধতিয়ে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। আমাৰ বোধেৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী প্ৰণয়নৰ ক্ষেত্ৰত এই ব্যৱস্থা অধিক ফলপ্ৰসূ হৈ উঠিলে অসমীয়া সাহিত্যৰ মাজতো একোখন পূৰ্ণাঙ্গ আৰু প্ৰত্যয়জনক বুৰঞ্জী লাভ কৰিব পৰা যাব। ভৱিষ্যতৰ বুৰঞ্জী লেখকৰ কাৰণে এই বিজ্ঞানসন্মত পদ্ধতিয়ে এক নতুন দিশ নিৰ্ণয়ৰ প্ৰচেষ্টা কঢ়িয়াই নিব বুলিও আমি আশা কৰাটো নিশ্চয় অৱাস্তৰ কল্পনা হৈ নাপাৰিব।

NAMELESS FEELINGS

Ramesh Dabari
Lecturer,
Deptt of English

(1)

Life is an indetermined inhalation
Even in osculant moment
One feels a constant ignition
An unknown terror
Is ossifying our
Ill-fated expectations !

(2)

A man can be a scorpion now
We can't embrace him in love
He may be a python
That can kill us, swallow us !
In each moment
He may look like
As nasty as a tape-worm
In each second
He may grow into
As poisonous as a lizard !
And a time may come
When
The more we see him
The more we admire ants !